

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 6 frt.
Fél évre . . . 3 „
Negyed évre 1 frt 50 kr.
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

VERES JÓZSEF.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 8 fr
Fél oldal . . . 4 „
Negyed oldal . . . 2 „
Ennél kisebb . . . 1 „
Bélyeg külön 30 kr.

Ezredévi ének.

Kar számára. Irta: Sántha Károly.

Dallam: Jövel Szentlélek Uristen.

Trónusodból nézz le Isten:
Egy az érzés millió szivben.
Nemzetünk áld, összeforrva,
Minttha egy sziv s lélek volna.
S míg tengerként zúg, morajlik,
A magas ég ránk lehajlik,
S énekünket úgy hallgatja.
Dicsőség Néked, népek Atyja,
S hála, hála mindörökké!

Az emlék tiz-század mulva
A ködös multból kigyul ma;
S a mi dicsőt a sziv érez,
Mind mosolygó reménynyé lesz.
Te vagy, Isten, reménységünk,
Téged áldunk s Téged kérünk:
Fényesítsd meg rajtunk orczád,
Álljon, viruljon Magyarország,
Ezredévről ezredévre!

Oltári fohász az ezredéves ünnepen.

Irta: Sántha Károly.

Nagyhatalmú, bőkegyelmű Isten,
Nyiljék meg most a te szent eged!
Egy az érzés százezernyi szivben,
És sziv és ajk egy imát rebeg;
Tessék Néked, egeidbe szállva,
A dicséret, a kérés, a hála!

Téged illet, Isten, a dicséret,
E dicső, e ritka ünnepért!
Te időnket oly rövidre méred,
S a magyar itt ezredévet ért!

Ezredéve áll Árpád hazája —
Te vigyáztál csodakép reája!

Környülvetted fénynyel, áldva, óva,
Népek Atyja, ezt a nemzetet;
S te magad vagy, Isten, a tudója,
Hogy bünhődve mennyit szenvedett!
Mig kivirult a szabadság fája,
Mennyi vér és könny csorgott reája!

Hányszor volt e nemzet eltemetve,
De a sirból feltámadt a holt.
Az erő, mely újra felkeltette,
Isten és a nép ereje volt.
Ős jogunk e népnek diadalma,
Szent hitünk az Istennek hatalma.

Lásd meg, Isten, áldozó szivünket,
Mely a hála szent tűzében ég;
A jövőre gyarapítsd hitünket,
Mondd, hogy boldog, nagy lesz még e nép.
Nagy lesz, hogyha félelmedbe' járva,
Tiszta erkölcs léssen sziklavára.

Adj pünkösdi Lelket a magyarnak,
Óh nagy Isten! Lelket adj nekünk!
A kik élni méltók, meg nem halnak —
Végtelenbe nyúlik életünk.
Egyetértés Lelke megacézol,
S mindközelebb vitetünk a célhoz.

Oh valósulj fényes, büszke álom!
Teljesülj be biztató remény!
Isten, a ki Ur vagy a világon,
Légy kősziklánk élet tengerén!
Legyen boldog e hon és királya —
Hasson Hozzád szivünk szent imája!

Ezredéves ünnepi beszéd.

Az „Evang. Egyház és Iskola“ első díját megnyert mű.

Írta:

Endreffy János,
f.-szelvi lelkész.

Jelige: „Az embernél nagyon az elmének gondolata, de az Úrtól nagyon a nyelvnek beszéde.“ Példab. 16, 1.

Alapige: Ezsaiás 52, 6—9.

6. Annakokáért megesméri az én népem az én nevemet a napon ezért, hogy én magam, a ki szólok vala, imé jelen vagyok. 7. Oh mely szépek e hegyeken az Evangéliom hirdetőnek lábai, a ki békességet hirdet, örömet mond a jóról, szabadulást prédikál, ki azt mondja a Sionnak: Uralkodik a te Istened! 8. A te örállóidnak szavok hallatik, felemelik szavokat, egyetembe kiállanak: mert az ő tulajdon szemekkel meglátják, mikor visszahozza az Úr a Siont. 9. Énekeljete, örvendeztetek mindnyájan Jerusálem pusztaságai: mert megvigasztalta az Úr az ő népét, megszabadította Jerusálemet.

Szeretett testvéreim az Úrban!

A magas Kárpátokon átkelve az ország határán áll Árpád népe!

Messze kelet pusztáiról érkeztek Attila örökét birtokba venni. A pillanat magasztosságát érezve, dobogó szívvél, fénylő tekintettel, duzzadó erővel, de egyszersmind aggódó vágygyal néznek körül a hármás bércz és négy folyam hazáján és néznek, néznek a messze távolba. . . Vajh, mit rejt a jövő méhében? Hát ez lesz az új haza! Megadja-e az eledelt? Lesz-e benne megelégedés és állandóság?

Igy volt ez ezer esztendővel ezelőtt. A kérdésekre akkor nem volt felelet. És ma, ezer év múlva? A kérdésekre megjött a felelet. A kétség eloszlott. Az ezerév előtti sugallat nem csalt, az ősök legszentebb vágya, reménye teljesült. Árpád népe Kárpátoktól Adriáig az úr ma is; az ő véruk, nyelvük, szellemük és emléküek él e földön. Óshazájuk most még virágzóbb és hatalmasabb, mint volt valaha, versenyez a többi nagy nemzetekkel. S ha most a honfoglaló apák sirjaikból feltámadnának és ezt látnák: egyetlen egy szavuk volna csak és ez az volna: Bizony az Isten megáldotta a mi munkánkat!

De megjelennek most a mi lelki szemeink előtt nemcsak a honfoglaló, hanem a honfentartó és honmentő ősök dicső alakjai is. Oh, mert hogy most e haza a mienk és ezredéves ünnepet ül, azért tiz hosszú századnak kellett soha nem szünő élet-halál harcöt vívnia. — Látjuk e szá-

zadok rettentő küzdelmeit, megrázó és felemelő eseményeit, válságos fordulatait, fénylő és sötét alakjait, halljuk a hosannát és jajkiáltásokat, látjuk a zászlót fennen lobogni és aláhanyatlani, látjuk a vért, a halált, és annyi vér és annyi halál után végre . . . a feltámadást.

Örömmel és boldogsággal telt szívvél ünnepünk, de mikor e multat áttekintjük, a mi örömmünk lelkesedésébe egy fájó érzelm is vegyül és egy könnyesepp jelen meg szempilláinkon.

De a pusztá események és alakjaik — a jó és rossz szüntelen harcának látásán nem nyugszunk meg. Hanem látván, hogy ez a nemzet végre is minden akadály fölött, melyek létét és önállóságát veszélyeztették, diadalmaskodott, szeretnők lelki szemeink elé állítani és megérteni azt is hogyan történt, hogy az ezeréves küzdelmekből győztesen került ki?

Segélyünkre jó Ezsaiás próféta szent leczkénkben, a ki e kérdéshez hasonlóra, arra felel: mi szabadítja meg Siont? Megszabadítja — úgy mond — az Evangéliom hirdetője, örállóinak ébersége és az Istennek kegyelme. De avagy nem volt-e a mi hazánk ezeréves életének is elejétől fogva máig örállója a honszeretet, megszentelője a vallás és megsegítője az isteni kegyelet? Bizony az volt. Lássuk hát meg az örök erőket is az események folyamán és a kérdésre:

Mi tartotta fenn hazánkat egy ezredéven át?

feleljük, hogy:

- 1., a küzdő honszeretet,
- 2., a megszentelő vallás,
- 3., a megtartó isteni kegyelem.

I.

Először a küzdő honszeretet.

Ezsaiás próféta szent leczkénk szerint azt mondja: „A te örállóidnak szavok hallatik, felemelik szavokat, egyetembe kiállanak, mert az ő tulajdon szemökkel meglátják, mikor visszahozza az Úr a Siont.“

A babylóniai fogságban sanyalódó Izrael örállói a szabadulást hirdetik és ezzel folyton élesztik és táplálják honvágyó, de sokszor csüggedő és lemondásra hajló rabtársaikban az elvesztett haza visszaszerzése iránti reménységet. A reménység aztán a szabadulásra irányuló nemes törekvéseket tartja ébren, a minek vége diadal és a drága, szent Sion viszontlátása lesz.

Ily szeretettel csügg minden nép hazáján. Annyira, hogy e szeretetet még akkor sem lehet belőlük kiirtani, ha szabadságukat elvesztették, sőt képesíti őket a honszeretet, hogy ezt újra visszaszerezzék. Mert a haza iránti szeretetet az Isten oltotta a népek lelkébe és így annak ereje örök és ellenállhatatlan.

Honszeretet szüli a hazafiui gondot. Hogy mi szolgál a haza javára, mi nem: milyen eszközökkel lehet célt érni, az akadályokat és fenyegető veszélyt elhárítani, e fölött töpreng, ezt kutatja ezer féltés, remény, vágy és kétség között a hazafiúi gond. És ezt teszi a gunyhókban és palotákban, otthon és a tanácskozási termekben, nappal és sokszor a hosszú átvirrasztott éjszakákon át Óva és buzdítva, sóhajtra és imádkozva. Sőt még álmában is csak a haza sorsát szövi tovább, ő róla álmodik édes álmokat.

Honszeretet szüli a hazafias könnyeket. A melyek ha öröm-, ha fájdalom-könnyek, csak arra valók, hogy még szentebbé tegyék a hazát mindenki előtt. Egyesek boldogsága is megindít, hát még egy nemzeté! De a nemzet örömkönyvei nemcsak a nemzet boldogsága, hanem ösztön a további küzdelemre, mint a hogy az elért siker fokozottabb buzgalomra serkent. A nemzet örömkönnyein az önértet fénye ragyog fel. — És ha egyesek szenvedése is szivrendítő, úgy, hogy sirunk a siróval, az igaz bukásán, a füstölgő romok fölött, a koporsónál: mennyivel szivrendítőbb, mikor „egy egész ország gyászban ül!” De ne feledjük, hogy a Krisztus szavai: a kik könnyhullatással vetnek, nagy örömmel aratnak, e gyászra illenek legjobban. Mert e könnyek hullása közt kelnek új életre, harcra, győzelemre a nemzet legjobb erői.

Honszeretet szüli a hazafias szót. Ez az, mely visszhangzik minden szivben és a haza fiait egy közös célra egyesíti. Minden más szó süket fülekre talál s nem hogy egyesítene, hanem inkább szétválaszt. A nemzetnek lelkesednie kell, hogy nagy tettekre képes legyen, de csak a hazafias szó hat a szívek és vesék oszlásáig, csak ez a nyelv az, mely lelkesít, gyújt, elragad és még a hideg köveket is megindítja. Ezen a nyelven szólt Debora. Izráel papnője és bírása, örömtől ittasan a nemzeti győzelem fölött: „Uram, a kik téged szeretnek, tündököljenek, mint a kelő nap az ő erejében!” E nyelv erejét festi Ezsaiás szent lelkében: „A te órállóidnak szavok hallatik, fel-

emelik szavokat, egyetembe kiáltanak.” Ezen a nyelven hirdette Rákóczy: Istenért, szabadságért, hazáért! Ezen a nyelven zengett Kossuth Lajos bűvös szava.

Honszeretet szüli a hazafias tetteket. De nem csak azok a hazafias tettek, melyeknek hatása, fénye, ország-világra szóló s a melyek, miután mindnyájunk szeme előtt vannak, közbámulat tárgyai, hanem azok a kisebb, csendes, zajtalan és a világtól sokszor észre sem vett ezernyi nemes munkák is, melyeket a haza bármely igénytelen fia, de hazafias szellemben, önfeláldozó hűséggel végez. A hazának szüksége van nagy és maradandó alkotásokra, intézményekre, a hálaadás ezernyi feltételeire. De mindezeket előteremteni csak az önzetlen és áldozatra kész honszeretet tüze-lángja képes. És azért tisztelettel hajoljatok meg azok előtt, kik a hazának szentelik egész tehetségüket és életüket; a kik, ha kell, boldog örömmel teszik le oltárára kincseiket, vagy a miójok van, sokszor mindenöket, a nélkül, hogy ezért más jutalmat várnának az édes öntudatnál, hogy a hazának szolgáltak. — A hazának az ellenséggel szemben szüksége van fiainak védő karjaira, sokszor vérére is. És a hazaszeretet ösztöne, mely mindennél nagyobb, ezt az áldozatot is meghozza. A haráti, hitvestársi, szülői, gyermeki szeretet mind elhallgat, mikor a hazaszeretet kíván áldozatot. Még az örök anyai szeretet is, mely életét adná gyermekéért, azt mondja neki: menj! és ha nem engedelmeskedik, azt mondja neki: nem vagy a fiam! És a magyar ezerszer vérzett ezer csatában és ezerszer bizonyította be, hogy tudja hazáját élete feláldozásával is szeretni. Hős tetteivel örök dicsőséget szerzett nevének. „Mert vannak áldozatok, melyek alatt a szív vérzik és mégis édesek, melyek nem nyomnak, de lelket emelnek, veszélyesek, melyekbe a lélek vigan rohan“ (Eötvös).

A honszeretet e bújá-gondja, könnye, szava, áldozata tartotta fenn egy ezredéven át hazánkat. A haza- és szabadságszeretet minden nép éltető lelke, de a magyar kiváltképp szabadságszerető nép. Nagy államalkotó és államfenn-tartó erővel mindenha. Őseink az itt talált népeket nem irtották ki, és nem tették őket rabszolgáikká sem, mert szabadságszeretetük tiszteletben tartotta a meghódolt idegen fajok szabadságát is. Őseinket a hazaszeretet okosságra és türelemre tanította. Az idegen fajoknak jogokat és szabadságokat adtak, igazságos és szelid bánásmód által megnyer-

ték őket s a nemzet erejét így öregbítették. Az ősök szabadságszeretetéről tanúskodik az etelközi szerződés, melyben világosan kikötötték, hogy a „fejedelmek tanácsából és az ország kormányából a többi törzsfjek és utódaik ki ne zárassanak;“ az alkotmány kezdettől fogva a mai napig; az aranybulla, mely szerint, „hogya a király a törvényt megszegi, a nemesség ellenszegülhet;“ a szabadságharczok és az egész ezeréves történelem . . .

Nyugosznak már az apák az édes anyaföldben, a hová nemzedékek és századok hosszú során át megtértek egymásután. Ki tudná, hogy hol van valamennyiök sirja, melyekben esontjaik porladoznak? De mi most valamennyiökre gondolunk és koszorút teszünk emlékükre: a kegyeletes hála koszorúját.

Legyenek áldva a dicső ősök, áldva mind, kik a haza fenntartásához, dicsősége öregbítéséhez valaha csak egy porszemmel is hozzájárultak: az anyák, kik honszerető fiaikat szültek, az apák, kik ilyeket neveltek, a fiak, kik apáik nyomdokaiba léptek, és mindazok, kik a hazáért dolgoztak, áldoztak, tűrtek, szenvedtek. Legyen áldott minden hazafiúi gond, mely valaha a sziveken át ezikázott, minden könnyü, mely a hazáért folyt, minden szó, mely azt mondta: a haza minden előtt! minden szó, mely óvott, lelkesített, menydörgött, zengett és minden hazafias tett. Legyenek áldva, kik a béke művei által fáradoztak a haza felvirágoztatásán és a kik harcban, vitézkarral, rettenthetlen szívvel megvédelmezték azt. Áldva a neves hősök: Zrínyiek, Szondiak, Dobók, Losoncziaik, Kimizsiek, Hunyadiak és a névtelen hősök százazrei, kik velök együtt küzdöttek, haltak. Áldás azokra, kik elesve a győzelem harsonáját már nem hallották, utolsó sóhajtásukra, és azokra, kik a diadalmas zászlót magasan fenntartva lobogtatták. Koszorút, koszorút azoknak, a kik a hazának őrállói, gondviselői voltak, a böles és nagy királyoknak, a nemzeti fejedelmeknek, az önzetlen országnagyoknak. Koszorút a böleseknek és tudósoknak, a kik a tudományt és lelki világosságot terjesztették, az ihletett költőknek, kik a haza szerelméről édes dalt zengtek, melyet a bércek és rónák százszorosan visszhangoztak! Mert azt mondja Dániel próféta, hogy „a bölesek fénylenek, mint az égnek fényessége, és a kik sokakat az igazságra visznek, miként a csillagok örökkön örökké fénylenek.“ Dán. 12, 3.

II.

De a honszeretet sohasem volna ily fentartó erő, ha a vallás is meg nem szentelné. Azért feltett kérdésünkre: Mi tartotta fenn hazánkat egy ezredéven át, másodsor úgy felelünk, hogy a megszentelő vallás.

Ezsiaiás próféta a babyloniai fogságról az áldott jövőre függeszti szemét, a mikor a Sionon megjelen a szabadító kereszt s szent leczkénk szerint azt mondja: „Oh, mily szépek e hegyéken az Evangyéliom hirdetőnek lábai, a ki békességet hirdet, örömet mond a jóról, szabadulást prédikál, ki azt mondja a Sionnak, uralkodik a te Istened.“

Mi is a próféta szellemében mondjuk: Óh, mily felségesek e hazában az Evangyéliom áldásai! Mert a keresztyén és evangyéliomi vallás és egyház hirdetett itt is a mai napig békességet, örömet a jóról és szabadságot és megszentelte a nemzet egész életét.

Vallás nélkül nincs állam és a milyen a vallás, olyan az állam. Vallás nélkül nincs erkölcs és a milyen a vallás, olyan az erkölcs. Ábrahám nem mert Gerarban lakni, mert ott a lakosság istentelen volt. Sodoma és Gomora elpusztult, „Róma ledőlt és rabigába görbedt,“ mert erkölcsaik megromlottak és az erkölcsök megromlása álladalmak felbomlása. De a legtökéletesebb erkölcsökre az Evangyéliom tanít. Hol vegyek szavakat annak az áldásnak elmondására, melyet az Evangyéliom nemzetekre és egyesekre árasztott? Elmondja azt Pál apostol e szavakkal: „az Evangyéliom istenek hatalma, minden hívőnek idvességére.“ Róm. 1. 16.

Az volt a mi ezredéves történetünk folyamán is. A nemzet fennállását, szabadságát, művelődését, haladását neki köszönheti. Mint szabadító angyal jelent meg a keresztyén vallás e haza határain akkor, a mikor a pogány ősök a keresztyén hitre tértek. Krisztus belépett a nemzethez és azt mondta rá, amit egykor Zacheusnak: Ma üdvössége lett e háznak! Ez volt a nagy döntő fordulat, mely a nemzet fennmaradását biztosította. Mert ha a pogány ősök a pogány vallás- és erkölcsökben még továbbra is megmaradnak, semmiképen nem állhatnak meg a többi műveltebb keresztyén népek családjában. Mert bár a többi pusztai népeknél sokkal műveltebb, erkölcsösebb, államalkotóbb nép voltak is és egy nemzeti védő istenben, a magyarok istenében hittek, fogékony kebellet minden szép, jó és nemes iránt: mégis csak a nyers erőre támaszkodtak. Már pedig a

puszta nyers erőnél sokkal hatalmasabb a szellemi és erkölcsi erő, ez az igazi erő és hatalom. Ezt pedig pogány őseinknek is csak a ker. vallás adta meg. Mert a mily mértékben erősödött a magyar szentegyház, épültek templomai, oltárai és szállott fel róluk a Krisztusban hívő szívek imájának áldozati füstje ég felé: azon mértékben vett erőt rajtuk az emberiség, a jog- és igazságérzet, a felebaráti szeretet hatalma: az igaz ker. műveltség áldásai. Oh, mert a kik a Krisztuséi lettek, azok nem folytathatták tovább a kalandozó háborúkat, a pusztításokat, a harezi kegyetlenségeket. azoknak ujjá kellett születniök. Legyen áldott a kegyes és a helyzetet felismerő I. István király emléke, a ki maga ment népe közé, mint annak legelső és legbuzgóbb térítő apostola. Áldás rája, a miért a haza jövőjének örök fundamentomát vetette meg a Jézus Krisztusban, megengedezve az irás szavairól: „mert más fundamentomot senki nem vehet azon kívül, a mely egyszer vettetett, a mely a Jézus Krisztus.“ 1. Kor. 3. 11.

És ettől fogva a Krisztus evangélioma lett a honfenntartó, honmentő és építő erő. Történetünk legszebb lapjai, a magyar vitézségnek legragyogóbb fényei azok, melyek a Hunyadiak dicső korszakához fűződnek. Mert ekkor a vallást, hazát és az egész ker. világot fenyegető török folyton megújuló támadásai ellen a Krisztussal és a Krisztusért folyt a harc. És a magyar állt, mint dönthetlen sziklafal, dicsón védte magát és a többi országokat. A Jézus nevét kiállva rohant a harezba és ez a szent név volt a jel, a melyben győzött!

És idők multán válságos fordulat állott be. A nyugoti égen esodás fény támadt, mely egyszerre bevilágította hazánkat is. Ez volt a reformáció fénye, a tiszta evangéliomi tan felnyitása, az evangéliomi vallás. És én hazafias és protestáns önérzettel vallom, hivatkozva a történelemre, hogy hazánk alkotmányos szabadságát evangéliomi vallásunk és egyházunk tanaival és elveivel vívta ki és hogy közművelődésének is a reformációban megindult hatalmas szellemi mozgalom adott addig soha nem tapasztalt lendületet. Így volt ez mindenütt.

Alkotmányos szabadságot mondtam. Mi volna hazánk, vagy bármely nép is e nélkül? Mit ér a rabságos élet? Ha az egyes, vagy a nemzet nem követheti szabadon vágyait, ha megkötve keze-lába, nem szeresheti meg boldogulása feltételeit. A szabadságot dicséri énekében a kis madár, annak

örül a por férgé és minden élő. Szabadság nélkül nincs haza, nincs élet, nincs boldogság, de van siralom, koldus-szegénység és halál. És ime hazánk szabadságát a mi evangéliomi vallásunk és egyházunk segített kivívni. Hogyan, kérdezik? Úgy, hogy a mi egyházunk elve: a szabad vizsgálódás, a lelkiismereti szabadság és az önkormányzat, alapulva az evangéliomon, mely az mondja: „A lélek mindeneket vizsgál, még az Istennek mélységeit is.“ 1. Kor. 2., 10. „Nincsen sem zsidó, sem görög, nincsen sem szolga, sem szabados, . . . mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztusban.“ Gal. 3., 28. „A szabadságban azért, melylyel minket a Krisztus megszabadított, álljatok meg és ne kötelezzétek meg magatokat szolgálat igájával.“ Jak. 5., 1. De ez igék és elvek az emberi jogok hirdetői, a szabadság igéi, és azért visszhangzottak azok az evangéliomi egyház falain kívül is a haza minden fiainak szívében. A vallási szabadság fénye, mint az éjszakai tűz a pusztában, világított nemcsak a körülállóknak, hanem a messze távolba is. A szabadság, testvériség és egyenlőség eszméivel telt meg a levegő, és a jelszó a vallási szabadság után a polgári szabadság lett. Hazánkban is, hol kezdetben a nagy többség evangéliomi vallásu volt. alkotmányos a vallási szabadság ikertestvérekké lettek. Ugyanaz volt a sorsuk kezdettől fogva. A mi hőseink a vallási és polgári szabadságért egyszerre véreztek, a két ügy együtt szenvedett, együtt győzött.

És a nemzeti nyelv és művelődésre hogyan maradott volna üdvös hatás nélkül evangy. egyházunk, mikor ő volt e hazában az új szellemi mozgalomnak fészke, hol szíves fogadtatásra találtak az új eszmék és a honnan keltek szárnyra tovább. Evangelikus egyházi férfiak terjesztették ezeket a nyomtatásban, magyar nyelven; bibliafordítások, vitairatok, imádságos könyvek nagy számmal jöttek forgalomba. A templomokban a régi latin helyett anyanyelven folyt az istenitisztelek, melynek középpontja a meggyőző erejű igehirdetés lett. De a reformációnak és így a mi hazai evangy. egyházunknak egyik legfőbb érdeme az, hogy a népoktatást, követve Luther szavát: tanítsátok a gyermekeket, ez a szülők és polgári felsőség kötelessége, ez Isten parancsolatja, először tette rendszeressé. Áldjuk az isteni gondviselést, a miért egyházunk e nagy szolgálatokat tehette hazánkban, melyekkel az egész nemzet hálájára

tette magát méltóvá. Szeressük ezért még jobban vallásunkat és egyházunkat!

Áldott legyen a vallás, a mely hazánknak kilencz századon át mentője, megszentelője volt. Áldott minden lelki kincsekért, a szabadságért, művelődésért, melyhez vezetett. A hitért, a melyből vigaszt és állhatatosságot merítettek eleink, úgy hogy elviselték a nyomort, üldöztetést, rabságot, a gálya és vérpad kinjait. Legyen áldott a szeretetért, mely testvériségre, türelemre, alázatosságra és megbocsátásrs tanított és tanít s az egyház fiait, legyenek bármily vallásuak, nemzetiségűek vagy sorsuak, egymáshoz közelebb hozza, a szivekbe, családokba, meghitt körökbe és mindenüvé békességet és boldogságot visz be. És legyen a vallás áldott a reménységért, mely csüggedni soha nem enged. És azzal biztat, hogy Isten a mi erős várunk.

Oh én nemzetem? Ha élni, boldogulni akarsz, ne feledd az Irás eme szavait: „A Krisztus ama kő, ki lett a szegletnek fejevé. És nincsen senkiben másban idvesség, mert nem is adatott emberek között, az ég alatt más név, mely által kellene nekünk megtartatnunk.“ Ap. Csel. 4, 8. 12.

III.

A honszeretet küzdött, a vallás megszentelt, de az Isten kegyelme megtartott. Ez a harmadik feleletünk a feltett kérdésre, hogy mi tartotta fenn hazánkat egy ezredéven át. Azért mi ezen az ezredéves ünnepen az Isten megtartó kegyelmét áldjuk és imádjuk mindenek felett. Ézsaiás próféta is ezt teszi, szent leczkénk szavai szerint mondván: „Énekeljete, örvendezzete mindnyájan Jeruzsálem lakosai, mert megvigasztalta az Úr az ő népét, megszabadította Jeruzsálemet.“

Hol vannak az egykori mérhetlen birodalmak? Babylon, Assiria, Róma, Jeruzsálem? Hol az egykor fényes ragyogó koronák? Hol a magyarral rokon népek, melyek hajdan virágzó államokat alkottak? Nincsenek sehol! Hosszabb-rövidebb ideig fennállottak, fénylettek, aztán mint a hulló csillag, a semmiségbe veszttek. S ha mi tán fennmaradt, úgy elváltozott, hogy rá sem ismernénk. Nemzetek veszttek, országok pusztultak a lefolyt ezredév alatt is. S a magyar nemzet kicsiny bár, de mégis él és már egy ezredév van mögötte. Él egészen magára hagyatva, minden fajrokonok nélkül, idegen népcsaládok közt. Ha a nagy népesség volna a népek fenntartó ereje, hát akkor az egykori hatalmas birodalmak mért pusztultak el és a

kisebkek hogyan tarthatnák fenn magukat? De nem a birodalmak mérhetlen határai, hanem az Isten karja tartja meg a népeket, az ő áldott kegyelme tartotta meg a kisebb magyar nemzetet is. „Énekeljete, örvendezzete mindnyájan Jeruzsálem lakosai, mert megvigasztalta az Úr az ő népét, megszabadította Jeruzsálemet.“

Megszabadította az ellenség kezéből. Ez az ellenség volt a török, a tatár és a többi sok más, kik feldúlták ezt a hont, hogy nem maradt kő a kövön. És a nemzet mindannyiszor nagy, igen nagy beteg lett. Ezer sebből vérezve, megdermedt tagokkal, meggyengült szivveréssel, nehéz lélekzettel, fénytelen szemekkel, mintha nem is élt volna többé. De az Isten különös kegyelmének a jele e nemzet iránt, hogy azt a még ily halálos dermedtségéből is új életre ébresztette. Az ellenség erejét megtörte, a csapást elfordította és még a rosszából is jót hozott ki. „Énekeljete és örvendezzete mindnyájan Jeruzsálem lakosai, mert megvigasztalta az Úr az ő népét és megszabadította Jeruzsálemet.“

Megszabadította oly módon is, hogy nem hagyta bűnei miatt sem elveszni, hanem, midőn már eléggé megbűnhődött, levette róla büntetését. Mert nagy erényei mellett nagy bűnei is voltak nemzetünknek, a melyek sokszor majdnem a végromlásba sodorták. E bűnök voltak: az önzés, hatalmaskodás és főleg az örökös pártviszály, aztán sokáig, kívülről is szitva, a felekezeti gyűlölség és vallási üldözés. Az egy haza fiait, a helyett, hogy összetartva, közös erővel szálltak volna szembe a fenyegető veszélyekkel, sokszor pártokra szakadtak és ádáz gyűlölettel egymás vérét ontották. Sajó, Mohács, a gályák, Karaffa, mind szomorú bizonyosságot tesznek erről. Törvényt hoztak apáink, hogy a lutheránusok megégettessenek, találkozott magyar, a ki nyíltan hirdette, hogy Magyarországot először koldussá, azután katolikussá, végre németté kell tenni. Sokszor gondoltak gonoszt hazánk ellen, százszor akarták széttépni testét-lelkét, a „vitézek“ sorsot vetettek rá, mint egykor a Krisztus köntösére, hogy kié legyen. És ime a nemzet mégis él, a nyomorúságából kibontakozott. Kinek köszönje ezt másnak, mint az Isten megtartó kegyelmének, ki a gonosznak határt vetett, a ki nem akarja a bűnösnek halálát, hanem hogy megtérjen és éljen.

Légy áldott, ezerszer áldott Istenünk! Te, egyedül csak Te tartottad meg hazánkat még bü-

nei között is. Mert csak te voltál erős vára, oltalma minden gonosz ellen és megsegítője minden szent igyekezetében. A te erőd végeztetett el a te néped erőtlenségében és a te erőddel harcolta ő a Dávid diadalmas harcát a Góliátok ellen. Légy áldott, ezerszer áldott Isten, mert minden jó adomány és tökéletes ajándék onnan felülről szállt te tőled a hazára. A te fényes napod tüzött le ezer év óta rája, a te csillagaid világítottak fölötte, a te szavadra lett harmatossá a szomjú föld, termővé a barázda; te tápláltad a szegényt, adtál kincset a gazdagnak, hatalmat a hatalmasnak és mindennapi kenyeret mindenkinek. Oh, Isten, légy áldott a te ezeréves szeretetedért e hazához! „Énekeljetek és örvendeztetek mindnyájan Jerusálem lakosai, mert megvigasztalta az Úr az ő népét, megszabadította Jerusálemet!”

* * *

Zengjen a háladal, zengjen az örömeinek, boldogítsa a remény és a bizalom Istenben, hogy hoz ránk boldog új ezredévet. Szóljon a könyörgő imádság: Isten! áldd meg a magyart. Adj, óh adj boldog jövőndőt!

Áldott legyen a honszeretet, mely a hazáért küzdött, vérezett!

Még áldottabb a vallás, mely ezt a küzdelmet megszentelte!

De legáldottabb az Isten, a ki az ezredév határkövénel és az új ezredév küszöbén megtartó kegyelmével diadalra segített!

Zengjen a háladal, a háladal! . . . Amen.

Jelentés a pályázatról.

Az ezredéves ünnep alkalmával egyházi beszédre kitűzött pályázatról megérkezett a bírálók jelentése. A püspökök ajánlata alapján Laukó Károly, Csisko János, Svehla János, Horváth Sámuel, s az általuk felkért Poszvék Sándor urak voltak szívesek a fárasztó és sok időt igénylő bírálat végezni. Az írásos véleményeket egyeztetvén, Poszvék S. úr írta meg a terjedelmes és megokolt jelentést, melyet az „Evang. Egyház és Iskola” egész terjedelmében kezd közölni, ugyanitt jelennek majd meg a beszédek is. A bírálók az első jutalomra, 150 koronára, egyhangulag a 3. számú beszédet ítélték

érdemesnek, melynek jeligéje: „Az embernél vagy az elmének gondolatja . . .” Szerzője a felbontott jeligés levél szerint: Endreffy János felső-szelii (Pozsonym.) ev. lelkész.

A második díjat: 50 koronát, a bírálók viszonylagos többsége a 9-dik számúnak ítélte; ennek jeligéje: „Az Úrnak félelme erősekké teszi a nemzeteket”; szerzője a jeligés levél szerint: Paulik János ev. felsz. lelkész-hittanár Budapesten.

Dicsérettel kitüntetendők: az 5. számú; jeligéje: „Egy nap az Úrnál” stb., szerzője: Sánta Károly, sár-szt.-lőrinczi ev. lelkész;

13. számú; jeligéje: „A nagy világon” stb., szerzője: Éder József, nemes-csói ev. lelkész;

14. számú; jeligéje: „Áldott legyen az Úr” stb., szerzője: Magyari Miklós, kapolcsi (Zalam.) ev. lelkész.

Őszinte örömet fejezem ki a pályázat eredményének mennyiség és minőség tekintetében szép sikerén, forró köszönetemet a tisztelt bírálóknak szíves fáradozásukért!

VERES JÓZSEF.

Jelentés a millenniumi ünnepi pályamunkákról.

Azon súlyos erkölcsi felelősség tudatában, melyet a bírálói tiszttel közvetlen az „Evang. Egyház és Iskola” nt. szerkesztőségével s t. olvasóközönségével, közvetve pedig hazai evang. egyházunk közvéleményével szemben elvállaltunk, elsöben is komoly kötelességemnek tartom, azon vezérelvekre utalni, melyek e megtisztelő hivatás teljesítésében a bírálók szeme előtt lebegtek.

Két szóba foglalom össze az egyházi szónok feladatát, ki magasztos történeti tényeken alapuló eszmét van hivatva az ünnepi isteni tiszteletre egybegyült gyülekezet épületére tolmácsolni. E két szó: az eszményítés és egyénítés.

Eszményíteni — magasabb álláspontrol megítélni a multnak tényeit, a történeti egymásután árjában hömpölygő időhullámokat úgy tüntetni fel, mint a bölcsen kitűzött cél felé rohanó világfolyam termékenyítő ereit — szóval az egyes mozzanatokat s egységes egészben általánosítani, az esetlegességekben a szükségképeniséget, a változó-

ban az állandót, a jelenségekben a törvényt, a mulóban a mulhatatlant, a valóban az eszmét szemléltetni — ebben áll a történet philosophiája, ebben a történeti tények méltatására vállalkozó szónoki beszéd hatásának titka.

A legkitünőbb értelemben kell eszményíteni az egyházi szónoknak. Bizony hideg-rideg egy élet az, melyről nem tudunk egyebet mondani, mint a mit a zsoltáriró mond, hogy annak „java is nyomoruság és fáradság.“ S bizony ha a multban nem látunk egyebet, mint az egymást felváltó tények, nemzetek és egyesek tarka játékát — akkor ne is csodálkozzunk a felett, hogy a világ részéről, szent vallásunk iránt kevés érzéket, hirdetett igazságaink iránt csekély érdeklődést tapasztalunk.

A történeti tényeket a vallás, az evangéliumi vallás fényében a lelki szem elé varázsolni, az egyes történeti mozzanatokot, az üdvösméivel hozni kapcsolatba, utalni az Isten örök szellemére, mely a vizek felett lebeg, a látzólag esetleg egymásután következő események chaosából az erkölcsi világrendet terenti — ez dicső, szép hivatása az egyházi szónoknak oly napon, melyhez egy nemzet ezredéves fennállásának szent emlékei fűződnek.

Tehát nem száraz történeti ismeret, nem hely-, név-, szám- s egyéb az elmét fárasztó iskolai adatok közlésével építhet a szónok, — hanem egyedül úgy, ha az evangéliumot, mely „lélek és élet“ a multból merített tanulságok, vagy jobban mondva, igazságok alakjában hirdeti.

A festőművészetnek is hálás themát szolgáltat a történelem. De ha az ecset egyedüli érdeme az, hogy hiven örökíti meg a nagy történeti alakot, — nem tesz egyebet, mint a mit a fényképész holt gépe segítségével alkot, — t. i. reprodukál, másol. A valódi művész hőségének egész alakjába belelehelli azt az eszmét, melyet a történelemben képvisel, megtestesíti benne azt az ideát, mely örök szépségénél fogva túléli hirdetőjét.

A bölcsességében végére mehetetlen Isten, a sújtva áldó mennyei Atya irgalmával szemben, mely nemzetünk felett oly hiven örködött, — szemléltetnünk kell saját parányiségünket, saját méltatlanságunkat. A hol pedig az emberben, a gyarló emberben szép, nemes, lelkesítő vonást találunk — s hazai történelmünk hány dicső példájára utallhatunk ily értelemben! — ott az embert, mint

az Isten bölcs, szent és üdvös törvényének egyik végrehajtóját feltüntetve, őt igazán magasabb, örök hivatás szolgálatába vonjuk s elévülhetlen érdemeit méltányoljuk.

Az eszményítéssel párosuljon azután az egyénítés. A multat jelenítve, a mult bűneiben saját bűneinket, őseink bűnhődésében saját megérdemelt büntetésünket — s a mult fényében saját fáradozásaink várható jutalmát, az apák erényeiben saját boldogulásunk feltételét kimutatva, értékesítenünk kell azt a buzdító és biztató elemet, melyet hazai történetünk oly bő mértékben bocsát rendelkezésünkre.

Hazaszeretet, — mely nem „zengő érzés és pengő czimbalom,“ nem szorítkozik hangzatos szólamokra, hanem önzetlen, munkás, áldozatkész, törvénytisztelő, Istent féltő, embertársait becsülő, — szóban tettben egyiránt — erkölcsi szent hatalomnak igazolja magát, a dicső alkotmányhoz való szívós ragaszkodás, a polgári szabadság, az állami önállóság dicső javaiban rejülő megbecsülhetlen áldás, ennek megőrzése, értékesítése Isten dicsőségére, társaink s önmagunk javára, — megannyi eszmék, melyek önként tolnak a tényeket individualizáló szónok ajkaira.

Alig szükséges kiemelnem azt, hogy az eszményi felfogás kizár mindent, mi az építő hatást csökkenti vagy ellensúlyozza. A politikai pártokra való helytelenítő utalás, a felekezeti türelmetlenkedésre, a nemzetiségi torzsalkodásra való czélzás — különösen, ha mintegy újjal mutatunk e sajnos jelenségekre — disszonáns hangként érinti a fület, zavarja azon békülékeny, szellem, Istenben való öröm, jövőnkbe vetett remény összhangját, mely a nemzet nagy napját a vallásos lélek, a hazafias indulat valódi ünnepévé avatja.

A vázolt kettős feladat sikeres megoldása, minthogy egyházi beszédéről van szó, az alapige helyes megválasztásától s a valóban alapul szolgálható szent lecke helyes értékesítésétől s kiaknázásától függ. E tekintetben a bírálatunk alá bocsátott munkák — kevés kivétellel — kifogásolhatók — sőt egyik-másik szerző az egyházi beszédnek e fontos liturgiai kellékét teljesen téveszti szem elől, a mennyiben a textust csak mottó, jelige vagy világosító példa gyanánt használja.

Csak még egy szót az alakról. Minél magasabb az eszme, annál ünnepesebbnek kell lenni a ruhának is, melybe öltöztetjük. A fent nyomatékosan kiemelt eszményi felfogás nemcsak

kifogástalan, szabatos nyelvet, hanem erőteljes, méltó, meleg, a szokottnál magasabban szárnyaló, lendületes, a tartalomnak megfelelőleg pathetikus hangot, de épen nem mesterkéltséggel díszítve, dagályos irályt kíván. Sajnos, hogy e tekintetben is egyes pályamunkák épen nem ütnek meg a mértéket.

Ezzel kapcsolatban nem hagyhatom említés nélkül azt az iskolai formalizmust, melynek lánczai a szónokot szabad mozgásában szükség nélkül megakadályozzák, zörgésükkel a hallgató fülét sértik.

Czélzok a logikának itt-ott nagyon is előtérbe tolaikodó, az ünnepi emelkedettséggel seho- gyan meg nem egyező, disztelen alakjaira, kategóriáira. Logikusnak, egységesnek, átlátszónak kell lenni a beszédnek, de nem szabad minden léptenyomon a logika mankóira s hidjaira kihívólag felhívni a figyelmet.

Ott pedig, hol ez útjelzőkre s útegyengetőkre okvetlen szükséges utalnia, ott illesszük be ünnepi eszmének megfelelő diszes, szép alakban és módon. Űtem nélkül nincs zene, de mindig zavarólag hat, ha az űtem űtés halhatóvá válik. Tanulhatnánk e tekintetben az építészettől. Nem faragatlan anyagból készült du czokon nyugszik a kupola, hanem a magasztos eszmét visszatükröző dór vagy korinthusi oszlopokon. A kariatidák abban a mértékben gyönyörködtek a szemet, a mely mértékben gyakorlati czélt szolgálnak, vállakon hordva az épület kidomborodó homlokzatát.

Miért nem lehetne az alrészeket nemcsak logice, de szépen is — p. o. a bibliai parallelismus érvényesítésével — kifejezni? Miért a hosszú általános bevezetés, s második bevezetésül a hosszú átmenet ott, hol erre semmi szükség nincs?

De nem akarok a szónoki féktelenség mellett sem lándzsát törni — Isten mentsen! A világért sem helyeslem a sok idézetet, lapokra terjedő idézetet a profán költők szép verseiből. Ez mindig oly hatással van reám, mintha a szónok, az evangéliumi hivatása által meghatározott elég tág körben nem találna elég példát, érvet, tekintélyt, igazságot, hanem külső segítségre szorul. Ám találjon helyet a hazáfi as eszmé ünnepelésére hangzó egyházi beszéd keretében egy-egy próféta i szó, jeles költőink ajkairól is, de csak az, mely a népeletbe ment át s melynek tartalma az ünnepi eszmével összeesik. De semmikép sem

helyes a sok s nagyterjedelmű idézetek alkalmazása. A jó egyházi beszéd — alakjánál fogva próza, — lényegét tekintve azonban poezis, mert a legfenségesebb eszmét, megfelelő szép alakban juttatja kifejezésre, — művészet, mely az élet realizmusát az örök ige, a vallás örökké szép s örökké reális idealizmusában tünteti fel, — művészet, mely idealizmusával a reális élet nyomorúságait is megdicsőíti!

(Folytatása következik.)

BELFÖLD.

Várt hír. Illetékes helyről érkezett az értesítés, hogy a dunáninnyi egyházkerület elnöksége még deczemberben intézkedett az ellenszegülő egyházmegyék elnöksége ügyében, olyképen, hogy a nyitraiak ügyében a pozsonyvárosi, a trencséniekében a nógrádi egyházmegyét bizta meg az ügy megvizsgálásával és elintézésével. Ezen egyházmegyék februárban megtartották a törvényszéki gyűlést s bizottság által megvizsgáltatták az ügyet, s a jelentést már be is nyújtották; maga a törvényszék is mindkét egyházmegyében rövid időn meghozza az ítéletet. A vád: felsőbb hatóság iránti engedetlenség és törvénytelen határozatok elnöki kimondása.

Nyugtázás. A sátoralja-űjhelyi ág. hitv. ev. egyház „Esdő szó“ czimű gyűjtő ivére a következő kegyes adományok folytak be, melyeket hálás szívvel, Isten áldásának viszontkivánása mellett ezennel nyugtázzuk egyházunk nevében: Pílisi ev. egyház 4 frt; pozsonyi 10 frt; Ludig Emmánuel Kukméről 1 frt; gölniczi 5 frt; kolozsvári 2 frt; tápio-szent-mártoni 5 frt 25; dobsinai 5 frt; Berzeviczy Egyed 10 frt; beszterczebányai 10 frt; zólyomi 5 frt; hosszúfalú-alszegi 50 kr.; n.-váradi 5 frt; nyűstyai 1 frt; apáczai 1 frt; poprádi 1 frt; breznobányai 5 frt; körmöczhányai 2 frt; felső-lövői gyámintézet 8 frt; lőcsei 10 frt; szepesbélai 1 frt; pozsonyi gyámintézet 9 frt 95 kr.; eperjesi 27 frt 50 kr.; jolsvai 1 frt; kis-kőrösi 1 frt 50 kr.; rimabrezó-likéri 50 kr.; battyándi 1 frt; sajó-gömöri 1 frt 50 kr.; acsai 10 frt; tatrangi 2 frt 90 kr.; beledi 2 frt; rima-szombati 1 frt 50 kr. Összesen 151 forint 10 kr. Kelt S.-A.-űjhely 1896. április 25-én. Hön sch Dezső felűgyelő. Marterny Imre lelkész.

Szeged város községi iskolaszéke elhatározta, hogy a tanítóknak és igazgatóknak a kongresszuson való megjelenésére segélyt kér a tanácstól, az előbbieknak 20, az utóbbiaknak 30 forintot ajánlanak meg.

Kegyese adomány. A tokaji ág. h. ev. egyház nagy jótéteményben részesült. Gregersen György úr, a tiszai vashid építője, mint hitsorsos az egyház javára 100 frtot ajándékozott. Kísérje Isten bő áldása a nemes lelkű adományozót minden vállalatában.

Kérelem. Mindazon nemes egyházakat, melyekhez voltam bátor „Esdő szó“ című gyűjtő ivünket megküldeni, tisztelettel kérem, az ivet akár történt gyűjtés, akár nem, hozzám visszaszármasztatni. Hitrokoni szeretettel S.-A.-Újhely 1896. apr. 26-án Materny Imre lelkész.

Baja város törvényhatósága elhatározta, hogy az ezredik év emlékének megörökítése céljából közel 700,000 forint költséggel kulturális intézményeket létesít.

A tiszaker, rozsnyói ág. litv. ev. polg. leányiskola növendékei ápr. hó 19-én, az intézet javára a városháza nagytermében hangversenyyel egybekötött magyar- és német nyelvű színi előadást tartottak. A minden ízében sikerült előadás anyagi haszna 119 forint volt; de figyelemre méltóbb az a nemes törekvés, mely az intézet vezetőit, Bartholomaidesz Adéligazgatónő élén jellemzi. Úgy Rózsnyó város intelligenciája, valamint a távolból is összesereglett szülők azon meggyőződéssel távoztak az intézet tanítványaitól, hogy itt a leánynevelés, a nőnevelés a lehető legjobb kezekbe van letéve. A külső és társadalmi, valamint a szellemi és erkölcsi művelődés szép formákban és benső tartalomban igyekszik az öntudatosság, a tökéletesedés felé. Méltó, hogy ezentúl protestans uraink, úgyszinté lelkészeink és tanítóink leánygyermekük nevelésének kérdésénél, e ker. polg. iskolát nagyobb figyelmükre méltassák, annyival is inkább, mivel a rozsnyói egyház és a kerület közös áldozattal a már igen közel jövőben, egy monumentális, teljesen felszerelt és még az eddiginél is mérsékeltbb díjazással, nagyobb számu bennlakásra rendezett alma matert ad át a nőnevelésnek. Isten áldása legyen ez intézetnek!

Adakozás az „Ev. Theologosok Otthoná“-ra. XII. Schuster M. gy. Pozsony 8 frt 50 kr., Velsér A. gy. Pozsony 5 frt, Karig A. gy. Pozsony 11 frt, Kuna I. és Stetka M. gy. Pozsony 10 frt 30 kr., Wicklecs F. gy. Pozsony 5 frt, Scholtz R. 10 frt, Neiszidler K. 20 frt, Weisz L. 5 frt, Forray Istvánné első gy. 84 frt. Összesen 158 frt 80 kr. — XIII. Nikelszky A. ev. lk. gy. Izsákválva 2 frt 25 kr., Czékus L. ev. lk. gy. Abauj-Szántó 3 frt 75 kr., Hoffmann E. N.-Németegyház 5 frt, Masznyik I. ev. lk. alapítványa Tisza-Földvár 80 frt, Ev. gyűlek. T.-Földváron (évi) 20 frt, Rieszdorfer I. ev. lk. 1 frt, Ev. gyűl. Nagybányán 5 frt, Ev. hivek Nagybánya 4 frt 80 kr., Schwalm Gy. ev. lk. Pancsován 5 frt, Ev. hivek Pancsován 18 frt. Összesen 144 frt 80 kr. — XIV. Slubek Gy. Pozsony 5 frt, Goschenhofer A. Pozsony 5 frt,

Bode F. gy. Pozsony 10 frt, Lyceumi ifjak első gy. Pozsony 3 frt 88 kr., Schmidt Gy. Pozsony 20 frt, Schmidt L. Pozsony 20 frt, Mikacsek P. és Kinger E. gy. Nagyszombat 100 frt 60 kr. (ebből gyűlek. 10 évre 10 frt, Kalenda I. 3 évre 5 frt, Ev. hivek 85 frt 60 kr.), Baltik F. püspök gy. Balassa-Gyarmat 55 frt 65 kr. (ebből Baltik F. püsp. 12 frt, ev. gyűl. 5 frt, ev. hivek (I—IV éven) 38 frt 65 kr.) Összesen 220 frt 13 kr. — XV. A pozsonyi jótékonyági egyesület 16 frt 36 kr., Fábry I. ev. lk. gy. Iglón 22 frt, Altmann G. ev. lk. gy. Kis-Szeben 3 frt 90 kr., Hafenscher K. ev. lk. gy. Sárvár 16 frt 20 kr. Összesen 58 frt 46 kr. — Az eddigi gyűjtés összesen: 3226 frt 91 kr. A kegyese adakozóknak hálás köszönet. Pozsony, 1896. apr. 26. Dr. Masznyik Endre, theol. akad. igazgató.

A pesti ág. hitv. ev. magyar és német egyház évi jelentéséből idézzük a következőket: Az elemi fiúiskola iránt érzett mély érdeklődésének és elismerésének adta tanújelét egy atya, ki névtelenül abból az alkalomból, hogy gyermekei az elemi iskolában tanulmányaikat befejezték, 5000 frtnyi alapítványt tett oly célból, hogy kamataiból az évről vizsgálatok alkalmával Alex Albert, Kurz Sámuel, Luttenberger Ágost és Lux Ede tanító uraknak életfogytiglan tiszteletdíjak szolgáltatassanak ki; az ezután fennmaradó kamatösszeg pedig mindaddig tőkésítendő, míg 2000 frt összegűl, mely összegnek évi kamatai azután az elemi és polgári iskolánál működő azon tanerőnek lesznek kiadandók, ki tanítványaival a legnagyobb eredményt érte el. Ha a díjazott tanítók meghalnak és a 2000 frt teljes összegben összegyűlt, az 5000 frtnyi alapítvány a magyar egyház tulajdonába megy át és a kamatok a magyar templomi ének javítására lesznek fordítandók.

Csongrádmegye tanítói zászlók alatt fognak felmenni az országos kiállításra. Tergina Gyula dr. kir. tanfelügyelő buzgólkodik ebben az ügyben. Hazafias lelkesedéssel igyekszik rábírni tanterülete minden iskolafenntartó hatóságát, hogy tanítóikat utiköltséggel támogatva küldjék fel a kiállítás megtekintésére.

A pánszláv tanító. Kulisek Pál miavai evangélikus pánszláv tanító a millenniumi fának ültetése alkalmával a miniszteri rendeletnek megfelelőleg intézett ugyan beszédet az iskolás gyermekekhez, de abban szó sem volt a millenniumról és a magyarok ezredéves multjáról. A mikor ezen beszéd után a jelenlevő járási főszolgabíró a tanítót kérdőre vonta, ez azt felelte: — Én igazságtalanságot és hazugságot a gyermekek szívébe csepegtetni nem fogok és a magyarok bejövételét megünnepelni nem fogom, mert nem akarom! Természetes, hogy ezen nyilatkozata miatt a főszolgabíró rögtön megtette a feljelentést a fegyelmi eljárás megindítása végett.

A vallásitanítás a középiskolában országos érdeklődést keltett fel az országos középiskolai tanár-egyesületnek azon határozata következtében, mely szerint megbizta dr. Szigetvárit, hogy erről az országos tanargyűlésen értekezzék. Utólag kijelenti az elnökség, hogy a középiskolai vallásoktatásnak nem eltörlését, hanem reformját kívánják. Szükségesnek tartják pedig ezt a reformot a magok tapasztalatai és meggyőződése s a legkülönbözőbb oldalokról nyilatkozó óhajtasok alapján, úgy a vallás erkölcsi nevelés, mint a tanítás sikerére érdekében s iskoláink működése paedagogiai összhangjának tekintetétől.

A budapesti kerepesi-uti ág. h. evang. egyház presbyteriuma f. é. április hó 17-én tartott presbyteri ülésén elhatározta, hogy az ezredéves ünnepi isteniszteletet reggeli 9 órakor tót és 11 órakor magyar nyelven tartja meg. Mindkét istenisztelet alkalmával offertorium lesz a „theolog. otthona“ javára. A tót isteniszteletnél Baltik püspök, a magyaroknál Zábrák lelkész által irt ének fog énekelteni. A presbyteriumban jelenlevő dr. Matiska Péter egyházi felügyelőt Bachat lelkész melegen üdvözölte ama kitüntetés alkalmából, mely őt a porosz johannita rend elnyerése által érte, a presbyterium pedig lelkesen megéljenezte szeretett felügyelőjét.

A n.-geresdi gyülekezet felügyelője, Rupprecht Olivér sajtoskálai nagybirtokos, a f. hó 24-én történt püspöklátogatási ünnep emlékéül 1300 frtos alapítványt tett készpénzben: 1000 frtot gyámin-tézeti, s 300 frtot gyülekezeti czélokra.

KÜLFÖLD.

A katolikus demokraták Belgiumban nagy eredményt értek el. A Woeste exminiszter vezetése alatt csoportosult keresztény nagy iparosok eddig a legmerevebb ellentállást fejtették ki a munkás-szövetkezetek alakításával szemben, melyet pedig a kathol. demokraták felvettek programjukba. A napokban megtartott mehelni püspöki conferentia most a demokraták mellett nyilatkozott és minden kath. alapra álló parlamenti pártnak a legmelegebben ajánlotta a munkás szövetkezetek ügyének felkarolását.

A prot. „ordinációk“ érvénye. A római pápa egy bizottságot küldött ki az anglikán protestáns egyházban szokásos ugynevezett „ordinációk“ érvényességének, vagy érvénytelenségének constatálására. A Marella kardinális elnökle alatt kiváló theológusok és történészekből álló bizottság már négy ülést tartott. Mint a „L'unitá Kattolica“ értesül, a dolog minden valószínűség szerint azzal fog vég-

zöldni, hogy a prot. „ordinációk“ érvénytelenségét fogják deklarálni.

A bázeli „Missionskomité“ egy tagja Berlinben panaszt emelt, hogy Kamerunban a szerezésen munkások minden szombaton, a midőn őket a kormány kitizeti, a bér egy részének fejében egy-egy üveg pálinkát kapnak. A felszóllalásnak ineg volt a maga üdvös eredménye, a mennyiben a kormány azonnal intézkedett, hogy ez az erkölcsrontó szokás megszüntetessék.

A Gusztáv Adolf egylet mirőlunk a következőket mondja: „Tavalyi figyelmeztetésünk daczára a kérvények száma 95-re emelkedett, ezeken kívül több olyan is van csatolva, melyeket a gyámintézet a maga jegyzékébe fel sem vett. A központi egylet bajosan veheti fel valamennyit a segélytervezetbe s ha esetleg felveszi, úgy az adományok annyira szétforgácsolódnak, hogy a szegény gyülekezetek reményeikben csalatkozva nézik majd egymást. Igen szomorú képet mutat a lelkészek és tanítók fizetésének feltüntetése még oly helyeken is, a hol e két hivatal egyesítve van. Legalább azoknak a lelkészeknek kellene jobb fizetést adni, a kiknek működése egy nagyobb diasporára vagy missió körre terjed s ők ezt gyakran beutazni kénytelenek. Ezen missiói körök különös figyelmet érdemelnek, mert itt elhagyatott evangelikus hite van veszélyeztetve: így nevezetesen a bácskai, melynek központja Szabadka, a magyar Róma, melynek sem ev. temploma, sem paplakja nincsen, továbbá a bánáti, a lipői és a salgói. A központtól távolabb fekvő falvakban több oly ifjú és leány található, a kik sem irni sem olvasni nem tudnak, sem vallás oktatásban nem részesültek sohasem. A gyámintézet működése, sajnos, nem áll arányban azzal, a mit a Gusztáv Adolf egylet Magyarorszáért tesz. Az Orosházán 1894-ben tartott közgyűlés 17,000 frt bevételt tüntetett fel a gyámintézetnél, majdnem olyan összeg jött be a Gusztáv-Adolf egylettől is adományképpen. — Ilyen körülmények között nem lehet csodálni, hogy egynehány főegylet, a lipesei főegylettől eltérőleg, Magyarország részére tett adományait, korlátozza abban a hiszemben, hogy magyar hitsorsosaink magok is képesek volnának gyülekezeteiket segíelyezni s csak a missiók tekintetében szorulnak támogatásra!“

„Égessék el azt a könyvet.“ A bibliát a kath. egyház mindig igen veszedelmes könyvnek tartotta s annak tartja ma is. Bebizonyodott ez a napokban is Patemoban, Messina mellett, a hol egy buzgó valdensi házába, a kinek neje katolikus volt, eljött a katolikus lelkész, hogy a haldokló utolsó pillanatait felhasználja és áttérítse. A beteg már önkivületi állapotban volt s így a lelkész szándéka ellen nem tiltakozhatott, a miért is a pap kijelentette, hogy ellátja a haldoklót az utolsó kenettel, de csak azon feltétel alatt, „ha azt a könyvet“ s itt a házban levő bibliára mutatott,

— „az ő jelenlétében megégetik!“ Ez a kijelentés a haldokló feleségét — a ki férjének vallását is nagyon becsülte — annyira kihozta sodrából, hogy a biblia égetőnek ezen szavakkal: „Mit? Én az én uram kedvenc könyvét, a melyből annyszor vigasztalást meritettünk, elégessem?“ ajtót mutatott.

A katolicizmus terjedése Svédországban. A reformációhoz szívósan ragaszkodó svédek között egy idő óta szemmel láthatólag terjed a katolicizmus, különösen Stockholmban, az ország fővárosában. Tíz évvel ezelőtt itt még csak 300 katolikus volt, most azoknak száma 1000-re emelkedett! Magában véve a lakosság arányában ez nem nagy szám, de rohamos növekedése mindenesetre elég fontos ok arra, hogy az irányadó köröket a kellő védelemre felhívja. A stockholmi kath. klérus, a püspököt is beleszámítva, 6 személyből áll, ezenkívül van ott 16 apáca, a kik mint betegápolók a magánházakat keresik fel s nem egy lelket térítenek meg a róm. kath. egyházba.

IRODALOM.

Egy nap és ezer esztendő. Újévi s egyszersmind millenniumi egyházi beszéd. Irta: Szász Károly, ref. püspök. Erős keresztényi és hazafias szellemű szép beszéd!

Sárospataki Lapok. „Összeesketendők-e egyházi-lag az olyan házasságok, a kiknek egyike halálos beteg? Volt értelme ilyen esetekben az egyházi összeesketésnek addig, míg az, a házasság törvényességének, s ezzel a jogi, polgári, vagyoni, erkölcsi viszonyok rendezésének államilag elismert feltétele volt; de a jelen változott viszonyok között már annak egyáltalában nincs, az egyházi megáldásnak is, mely amattól szorosán megkülönböztetendő, csak ovatos körültekintéssel és nagyon ritka esetben van értelme.“

Alkotmány. A hercegprímás ezredévi pásztorlevele egyebek közt azt mondja: „Midőn tehát a kath. egyház, a mely az „igazság oszlopa és erőssége,“ megvetette és megépitette a magyar állam alapját, és mint napjainkban látjuk, annak boldog fejlődést, számos földi jót és tekintélyt biztosított, van oka tehát, hogy örüljön a sikernek és az alkotmány ezredéves fennállásának, sőt, hogy mindezekért a legfőbb részt magának vindikálja. A tartandó ünnepekre kínálkozó alkalom ennél fogva nem egyéb, mint az Anyaszentegyház magasztos diadalünnepe, az Üdvözítő keresztjének fényes és büszke győzelme, a melynek titka a jövő századokat is örökké, napnál fényesebben be fogja világítani mindörökre!“

Kérdések és válaszok.

Az ezredéves ünnepen oltár előtti olvasásra alkalmas bibliai helyek:

Ézsaiás 60. r. 1. 2. 3. 18—22.

Mózes V. k. 11. r. 23—32.

Királyok I. k. 8. r. 56—58. r.

20-ik zsoltár, 100-ik zs. 105. zs. 4—11; 115 zs. 11—16; Jeremiás 42. r. 7—12.

I. Péter, 2. 11—17; Jézus Sirák 10. 1—5; I. Tim. 2. 1—4; Titus 3. 1—3.

96. zs. 8—13. — 118. zs. 18. s köv. — János ev, 8. 56. Sámuel 1. k. 7. r. 12. v.; 136. zs. 21—26.

TEMETŐ.

Farbaky József nyiregyházi lelkész, hegyaljai esperes, egyetemes egyházi főjegyző, f. hó 26-án rövid szenvedés után meghalt élete 59-ik évében.

Posch Sándor győri ev. segéd és ondód-pusztavami megválasztott rendes lelkész f. hó 27-én rövid, súlyos betegség után életének 25-ik évében meghalt.

ÜZENETEK.

G. M. A-d. Mihelyt jöhet; a jámborfalvi történet is majd sorba kerül; a lapot lelkészeknek és lelkészek által óhajtom fentartani; kíváncsi vagyok tudni: miből következetti az ellenkezőt? — **Árpád.** Így már igen. — **T. B. S-e.** A nyugtázást szívesen közlöm, ha nem csak helybeli gyűjtés eredménye. — **A. Gy. Cs-ó.** Örömmel üdvözlöm a példás buzgalmú felügyelőt munkatársaink között. A körlevélnek mentül előbb helyet szorítok! — **W. S. Sz-a.** Türelemet kérek! A második is megjött és megjelenik! — **F. M. N-d.** Megütközik, hogy a lap Gyurátz Ferencz püspök látogatásáról nem hoz részletes tudósítást. Méltán ütközik meg. De hát miért nem írják meg onnan, én meg a közönség pedig ezen ütközünk meg! Mi is méltán! Egy betű értesítést sem kaptam! Bizony pedig azt a kis fáradságot már nem kellene sokallani senkinek, érdeklő, tanulsággal olvasnók a látogatás részleteit, hatását!